

- мотиваційну, що спрямована на усвідомлення суперечностей та спонукання студентів до подолання цих суперечностей шляхом оволодіння новою інформацією.

Рівні проблемного навчання залежать від змісту навчального матеріалу (наявності можливостей створити проблемні ситуації різного ступеня важкості) та типу самостійних дій студента. За цими ознаками виокремлюють чотири проблемності:

- рівень, що забезпечує репродуктивну діяльність;
- рівень, що забезпечує використання наявних знань у новій ситуації;
- репродуктивно-пошуковий рівень;
- творчий рівень.

Формуючи проблемну ситуацію на будь-якому рівні, викладач має керуватися наступними вимогами: не надавати інформацію у вигляді постулату, а виявляти суперечності, що детермінують зародження і розвиток певного явища; орієнтувати студентів на максимальну самостійність у пізнавальній діяльності; співвідносити проблемну ситуацію, з одного боку, з тезаурусом студентів, а з іншого — передбачити, щоб вона була достатньо важкою, а не банальною; спиратися на основні дидактичні принципи (науковість, систематичність, наочність тощо)

Підсумовуючи, можна відмітити, що проблемне навчання дозволяє особистості на основі наявної різноманітної інформації сформувати власну точку зору, співвіднести її з існуючими поглядами, знайти серед них такі, що співпадають із власними, та виявити своє ставлення до протилежних, тобто сформувані інформаційний світогляд, який є відкритим для уточнення, поглиблення та змін.

Куценко Т. Ф., канд. екон. наук, доцент,
Москалюк Н. П., канд. екон. наук, доцент,
кафедра макроекономіки та державного управління

МІЖПРЕДМЕТНИЙ ТРЕНІНГ «СОЦІАЛЬНИЙ БЮДЖЕТ» ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Відповідно до вимог сучасного етапу реформування освітньої галузі в Україні, за умов пошуку та реалізації нових підходів до організації вищої економічної освіти, орієнтованої на перетворення навчального процесу у засіб розвитку творчого

мислення, значно підвищується вагомість активних методів навчання, серед яких особливе місце посідають тренінг-технології. Уже декілька років поспіль тренінгова форма навчання також успішно застосовується до спеціальних дисциплін, що викладаються кафедрою макроекономіки та державного управління в рамках магістерської програми «Державне управління економікою».

Міжпредметний тренінг «Соціальний бюджет» — результат узагальнення та синтезу як теоретичних, так і практичних новацій з метою їх донесення до студентської аудиторії та наближення навчального процесу до реальної практики державного управління в Україні. Як інноваційна форма активізації навчання, тренінг передбачає тісну співпрацю та взаємодію між тренерами-викладачами та студентами.

Методичною базою при підготовці тренінгу стала імітаційна економіко-математична модель «СОЦІАЛЬНИЙ БЮДЖЕТ». В Україні національна модель соціального бюджету була розроблена у 1998 році за ініціативою Міністерства праці та соціальної політики України в рамках проекту ПРООН/МОП/Світовий банк національною міжвідомчою робочою групою за допомогою експертів Міжнародної організації праці та Світового банку, над удосконаленням і впровадженням якої в практику до нині працюють науковці Центру перспективних соціальних досліджень Міністерства праці та соціальної політики України та НАН України.

Проведення тренінгу «СОЦІАЛЬНИЙ БЮДЖЕТ» забезпечує не лише формування у студентів економічного мислення на різних рівнях державного управління, але й сприяє їхньому становленню як фахівців широкого профілю. Існує загальноновизнаний перелік змін, які відбуваються під час тренінгу з його учасниками. Завданнями першого блоку під час тренінгу є прояв соціально-психологічної компетентності: розвиток та оптимізація комунікативних здібностей, уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, обирати та реалізовувати адекватні форми спілкування, адекватність самооцінки та реалізація духовно-ціннісних орієнтацій при роботі в групах.

Другий блок тренінгу формулює завдання щодо підвищення рівня ефективності навчального процесу: розвиток вміння нестандартно та оригінально мислити, закріплення досвіду оперування отриманими знаннями, підвищення пошукової активності, орієнтація студента на активну позицію у навчанні та майбутній діяльності. Третій блок, що забезпечує практичну спрямованість тренінгу, висуває завдання безпосередніх професійних компетенцій, якими мають оволодіти випускники спеціальності «Менеджмент державних організацій» за спеціалізацією «Менеджмент державних установ», а саме набуття ними базових практичних навичок

та вмінь проведення розрахунків, здійснення моніторингу, аналізу та прогнозування соціальних показників та параметрів зведеного бюджету та позабюджетних фондів, прийняття та виконання управлінських рішень на різних рівнях управління державою.

Міжпредметний тренінг «Соціальний бюджет» розрахований на 36 годин аудиторних занять та 12 год. самостійної роботи. Його загальна характеристика представлена в табл. 1. Учасниками тренінгу є студенти 5 курсу магістерської програми «Державне управління економікою», які виконують певні ролі з урахуванням функціональної спрямованості певної представницької групи. Тренери — викладачі, відповідальні за навчально-методичне забезпечення дисциплін «Бюджетно-податкова політика» — доц. Т. Ф. Куценко, «Система національних рахунків» — доц. Н. П. Москалюк, «Соціальна інфраструктура та політика» — доц. А. Г. Ягодка. Консультантом при проведенні тренінгу є З. В. Медвідь, науковий співробітник відділу моніторингу соціальних процесів Центру перспективних соціальних досліджень Міністерства праці та соціальної політики України.

За структурою тренінг включає 5 етапів: 1) підготовчий, 2) інформаційно-аналітичний, 3) моніторингово-прогнозна, 4) управлінсько-регуляторний та 5) презентаційний.

Сценарій тренінгу передбачає формування малих груп у різних варіаціях на різних етапах тренінгу залежно від завдань, які ставляться з урахуванням чисельності студентів в академічній групі: міні-груп, рольових груп та представницьких груп. Протягом тижня на практичних заняттях у комп'ютерному класі учасники малих груп опрацьовують надане їм завдання та виконують певну роботу щодо моніторингу та аналізу, розрахунку та прогнозування показників відповідно до етапу тренінгу. На кожному занятті студенти презентують отримані результати по ходу тренінгу в рамках запропонованих завдань, подають експертні висновки, оформлені за певними вимогами. Особливістю тренінгу є те, що протягом тижня при проходженні всіх його етапів студенти активно включені в рольову гру з інсценізацією, що є складовою тренінгу за сценарієм.

Таблиця 1.

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖПРЕДМЕТНОГО ТРЕНІНГУ
«СОЦІАЛЬНИЙ БЮДЖЕТ»**

Ключова ознака	— тренінг вирішення проблемних ситуацій, що виникають на різних етапах формування та реалізації бюджетної політики України
Об'єкт, що моделюється	— соціальна складова бюджетної політики держави

Ролі учасників	<ul style="list-style-type: none"> — індивідуальні ролі: експерта, експерта-аналітика або експерта-аналітика-консультанта — участь у різних рольових групах — участь у різних представницьких групах
Мета тренінгу	— одержання професійно-фахової компетентності та практичних навичок моніторингу, аналізу та прогнозування соціальних параметрів та показників бюджетної політики, обґрунтування та прийняття управлінських рішень
Методи інтерактивного навчання	<ul style="list-style-type: none"> — метод модерації (Moderation), — робота у малих групах (work-shop), — метод круглого столу (обговорення) — Round table, — метод мозкової атаки (Brainstorming), — кейс-метод (аналіз конкретних ситуацій) — Keys-method, — метод кластеризації з визначенням ранжування, — метод візуалізації, — метод спонтанного висловлювання думок, — метод презентації, — метод інсценізації
Роль викладачів-тренерів	— розробка сценарію і завдань, розподіл ролей, консультування, спрямування на вирішення проблем, організація обговорень, підготовка та надання роздаткового та ілюстративного матеріалу

Лавриненко В. М., канд. екон. наук, доцент,
Логінов М. М., канд. істор. наук, доцент,
кафедра історії та теорії господарства

НАУКОВА ТА ТЕОРЕТИЧНА СКЛАДОВА ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗНАННЯ

XXI ст. історичного поступу людства визначає основні завдання суспільного розвитку. Серед них своєчасною і скерованою на проблеми, дійсно важливі для суспільства, виступає реформа освіти обумовлена глобальними, регіональними та національними викликами часу.

Нові часові та просторові виміри можливостей людини в світі, що динамічно оновлюється під впливом інноваційних чинників,